

ВІДГУК
офіційного опонента
Підкуркової Ірини Валеріївни
на дисертаційну роботу Розової Олени Володимирівни
«Пресслужба університету як інструмент позиціонування закладу вищої
освіти в інформаційному просторі»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 054 – Соціологія

Актуальність теми дисертаційного дослідження не викликає сумнівів. Поняття простору є одним з фундаментальних в багатьох, в першу чергу, природничих науках. Втім, не оминула його своєю увагою і соціологія, яка робить акцент на тому, що для орієнтації в просторі кожний елемент має усвідомлювати, що він а) займає певну позицію, яку можна зафіксувати у відповідній системі координат; б) перебуває на визначеній дистанції від інших елементів; в) може рухатися, змінюючи своє положення стосовно них. Інформаційний простір не є виключенням. Сьогодні, коли інформація та знання перетворилися на стратегічний ресурс будь-якої держави, проблема функціонування інформаційного простору і місця в ньому закладів вищої освіти є беззаперечно важливою і своєчасною.

Є ще один аспект актуальності обраної дисертанткою теми. Відомо, що сучасний університет функціонує в різних соціальних підпросторах: інформаційному, науковому, освітньому, культурному тощо. І саме пресслужба сприяє оперативному поширенню актуальної, корисної та цікавої інформації про нього та напрямки його розвитку у суспільстві, створюючи та підтримуючи позитивний імідж університету.

Ці напрямки можливо реалізувати через переваги, які надає відкритий інформаційний простір, сучасні соціально-комунікативні технології, що є предметом багатьох наукових досліджень, у тому числі і поданої до захисту дисертаційної роботи О.В. Розової, яка передбачала соціологічну концептуалізацію феномену діяльності пресслужби ЗВО, акцентуючи при цьому увагу на з'ясуванні особливостей її функціонування як інструменту позиціонування закладу вищої освіти в сучасному інформаційному просторі.

Дисертація виконувалась в рамках наукової програми 054 «Соціологія», яка реалізується на кафедрі соціології і публічного управління Навчально-наукового інституту соціально-гуманітарних технологій НТУ «ХП».

Проведені дослідження тісно пов'язані з державною бюджетною темою кафедри соціології і публічного управління Навчально-наукового інституту соціально-гуманітарних технологій НТУ«ХП» «Соціологічний супровід моніторингу якості освіти в сучасному університеті» (ДР № 0121U113440, 2021-2023 рр.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертаційній роботі є відповідною вимогам. Робота вирізняється вдалою і продуманою логікою викладення матеріалу. Сформульована мета дисертаційного дослідження відповідає заявленій темі, а зазначені завдання повно і логічно розкривають алгоритм досягнення поставленої мети.

Досить ґрунтовний теоретико-методологічний розгляд соціального простору (розділ 1.1) та інформаційного суспільства (розділ 1.2, с.27-32) дозволив дисертантці вийти на формулювання авторського визначення, сутності та змісту поняття інформаційного простору, який розуміється як «частина соціальної реальності, презентованої у вигляді соціального простору, що як сукупна інформація циркулює на певній території поширення, яка утворюється, обмежується та структурується в залежності від статурності суб'єктів інформаційної діяльності та насиченості інформаційними ресурсами» (с.34).

Спираючись на ідеї П.Бурдьє та його логіку при характеристиці економічного, соціального культурного, символічного капіталу (с.40-41), дисертантка досить вдало описує різні стани інформаційного капіталу, розглядаючи останній не тільки як доступ до інформації з використанням інформаційних технологій, компетенцій та ресурсів, але й як інструмент виразу, придбання, накопичення та закріплення інших видів капіталу (с.41).

Розгляд еволюції становлення, світові та вітчизняні приклади, наведені дисертанткою у роботі (розділ 2.1), логічно приводять до висновку про ускладнення роботи пресслужб університетів у площині зв'язків з громадськістю, зосереджуючи основну увагу на завданнях позиціонування закладу вищої освіти, створення гідної репутації та формування позитивного іміджу (с.80-82).

Безумовно, переконливими є висновки, зроблені дисертанткою на основі результатів власного соціологічного дослідження, викладені у розділі 3.1. Зокрема, використовуючи контент-аналіз веб-сайтів закладів вищої освіти авторка роботи провела аналітичний огляд ефективності їх діяльності, що дозволило їй дійти висновків, по-перше, про головні функції пресслужби ЗВО забезпечувати постійну та систематичну присутність університету в інформаційному просторі, сприяти формуванню його позитивного іміджу, підтримувати зв'язок із різними його аудиторіями та реагувати на зміни в інформаційному середовищі (с. 125); по-друге, про те, що ЗВО, у структурі яких відсутня пресслужба, мають ряд недоліків у позиціонуванні себе в інформаційному просторі як конкурентного закладу (с. 127).

Достовірність результатів досліджень.

Достовірність результатів теоретичних досліджень підтверджується результатами відповідних експериментальних досліджень за допомогою сучасних методів та методик емпіричного соціологічного дослідження. Верифікація ключових положень дисертації здійснювалися за допомогою методів контент-аналізу та експертного опитування.

Наукова новизна дисертаційної роботи є принциповою, оскільки чітко представлена як у постановці проблеми, так і в способах її аналізу й отриманих висновках. Зазначимо найбільш вагомі з них, на наш погляд.

Новаторським з методологічної точки зору є авторський підхід до вивчення соціального простору крізь концепцію капіталу П.Бурдьє (с.24-26), а також авторське визначення інформаційного простору як складової частини соціального простору, аналіз його структури та функцій (с.34).

Суттєвим авторським внеском є проведений ретроспективний та компаративний аналіз становлення та розвитку пресслужби в українському та міжнародному контекстах. Дисертантка пов'язує початок процесу становлення інституту пресслужби з виникненням потреби встановлення системи комунікації між широкими верствами населення та різними соціальними структурами суспільства (с.64), розглядає еволюцію зв'язків з громадськістю у міжнародному (с.64-73) та вітчизняному (с.73-74) просторі, характеризує етапи становлення інституту пресслужби в Україні (с.74-76).

Містять елементи новизни та заслуговують гідної оцінки також позиції, що визначені автором, як ті, що забезпечують подальший розвиток вже відомих наукових положень. Так, внеском дисертантки в уявлення про перспективи діяльності пресслужби університету в умовах інформаційного суспільства та розвитку інформаційно-комунікативних технологій та цифрових інструментів можна вважати визначення сучасних можливостей в роботі пресслужби, які допомагають будувати ефективні комунікативні стратегії по роботі з громадськістю (с.104-108).

Значимість отриманих результатів для науки і практичного використання може бути оцінена, як цілком достатня і така, що відповідає вимогам, які висувуються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. *Теоретичне* значення роботи ми вбачаємо у впровадженні теоретико-методологічного та концептуального підходів до соціологічного дослідження стану, діяльності та перспектив розвитку пресслужби університету. *Практичне* значення результатів, отриманих у ході реалізації дисертаційного проекту, полягає у використанні отриманих результатів для подальших емпіричних досліджень стану та розвитку прес-служби університету як інструменту позиціонування ЗВО, а також трансформаційних процесів у галузі PR-комунікацій сучасного університету. Основні положення та висновки дослідження можуть бути використані органами державної влади при визначенні напрямів та способів реалізації державної політики у галузі освіти, що можуть сприяти розвитку та вдосконаленню

нормативно-правового регулювання пресслужби сучасного університету. Впровадження науково-практичної моделі розробленого функціонального інструментарію пресслужби дозволить створити базові рекомендації для керівництва університету з метою підвищення ефективності організації та проведення профорієнтаційної, навчальної, наукової, культурної, виховної роботи.

Наукові результати застосовані під час викладання курсів «Загальна соціологія», «Соціологія реклами» та «Соціологія управління» для вітчизняних й іноземних студентів на кафедрі соціології і публічного управління.

Повнота викладення результатів досліджень в опублікованих працях.

Основні ідеї та результати дисертаційного дослідження опубліковано у 9-ти наукових роботах, серед яких: 2 статті у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у закордонному періодичному фаховому виданні, яка входить до міжнародної наукометричної бази Web of Science, 5 тез доповідей у матеріалах міжнародних конференцій, 1 публікація, яка додатково відображає наукові результати дисертації.

Участь здобувача у роботах, що опубліковані у співавторстві, зазначена у дисертаційній роботі.

Опубліковані матеріали повністю відображають зміст дисертації та відповідають вимогам пункту 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. №44.

Оцінка змісту дисертаційної роботи

Структура дисертаційної роботи Розової О.В. відповідає завданням, сформульованим автором, вирішення яких було необхідним для досягнення поставленої мети. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, 4 додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, пов'язаної з необхідністю позиціонування для сучасних університетів, які знаходяться в конкурентному середовищі, показана її наукова і практична цінність, сформульовані мета і задачі дослідження, які необхідно вирішити для її досягнення, описано зв'язок дисертації з науковими планами та темами, приведена апробація дисертаційної роботи і публікації.

В першому розділі проведено аналіз існуючих теоретико-методологічних підходів до тлумачення змісту феномену інформаційного суспільства, сформульовано власне авторське визначення інформаційного простору, його ключові функції. На основі концепції капіталу П. Бурдьє надано визначення поняття інформаційного капіталу не тільки як сукупності інформаційних технологій, компетенцій та ресурсів, якими той чи інший агент володіє, але і як інструменту або методу виразу, придбання, накопичення та закріплення інших видів капіталу. Також було здійснено узагальнення підходів до розуміння університету як важливого соціального інституту суспільства, комунікативних процесів, що відбуваються в ньому, та особливостей його позиціонування в інформаційному просторі.

У другому розділі досліджено фактори, які спричинили появу та розвиток університетських пресслужб, здійснено аналіз організаційної структури, функцій та технологій діяльності пресслужби університету як інструменту його позиціонування в інформаційному просторі. Визначені основні стратегії та особливості такого позиціонування на прикладі як вітчизняних, так і зарубіжних закладів вищої освіти. Запропоновано узагальнений аналіз технологій та інструментів роботи пресслужби. Крім того, визначені ризики та виклики, з якими стикаються пресслужби в інформаційному суспільстві та на які мають активно реагувати. Особливу увагу акцентовано на тих ризиках, з якими стикаються пресслужби університету в умовах повномасштабної війни в Україні.

У третьому розділі представлені результати емпіричного аналізу функціонування пресслужби університету як інструменту позиціонування

ЗВО в інформаційному просторі проведені дослідження, а саме: експертні інтерв'ю з керівниками пресслужб або Центрів зв'язків з громадськістю університетів України та глибокі інтерв'ю з представниками засобів масової інформації. За результатами проведених досліджень було ідентифіковано основні проблеми функціонування пресслужби ЗВО та визначено ключові виклики щодо її розвитку; проаналізовано нормативно-правові документи ЗВО щодо регулювання діяльності пресслужб або Центрів із зв'язків з громадськістю, надано перелік практичних рекомендацій щодо перспектив та стратегій її подальшого розвитку.

Висновки до розділів та за результатами роботи сформульовані чітко та відповідають змісту дисертаційної роботи.

Список використаних джерел із 180 найменувань є досить повним і включає вітчизняні та зарубіжні публікації.

Анотація відображає основний зміст дисертації та достатньо повно розкриває наукові результати та практичну цінність роботи.

Академічна доброчесність

Порушень академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, не виявлено.

Усі результати, які винесено автором на захист, отримані самостійно і містяться в опублікованих роботах. У роботах, опублікованих у співавторстві, використані тільки ті ідеї, положення та розрахунки, які є результатом особистих наукових пошуків.

В цілому високо оцінюючи дисертаційну роботу О.В. Розової, зазначимо, що вона, на наш погляд, не позбавлена й певних спірних моментів, які знайшли своє відображення у наступних **зауваженнях**.

1. Під час опису інформаційного простору як складової соціального простору, його характеристик, структур і функцій (розділ 1.2), не дуже зрозумілий контекст зв'язку таких дефініцій, як «комунікативна діяльність»

(с.40) та «комунікативний простір» (с.40) з інформаційним простором та інформаційним капіталом.

2. В процесі комунікації отримувачем повідомлень є цільова аудиторія, на яку спрямований вплив відправника через комунікаційне повідомлення. Автор зазначає, що ефективність мережевих та Інтернет-комунікацій серед іншого залежить у тому числі від цільової аудиторії. Проте згодом, за допомогою статистики аудиторії деяких соціальних мереж та вебсайтів (с.85, с.91) акцент робиться на молодіжній, студентській аудиторії. Далі автор, розкриваючи принципи позиціонування пресслужби, зазначає принцип відкритості (с.102), який визначає більш широке коло аудиторії, суб'єктів, які мають значущий вплив на діяльність університету (студенти, викладачі, науковці, представники бізнесу, громадські організації, державні установи та інші зацікавлені сторони). Автору слід було більш чітко визначити цільову аудиторію, для якої пресслужба готує свої повідомлення, додавши до отримувачів ключової інформації, наприклад, батьків абітурієнтів як впливову референтну групу.

3. Розглядаючи питання роботи пресслужб у кризових ситуаціях, дисертантка зазначає, що в умовах збройної агресії Росії щодо України не останнє місце посідає інформаційна війна і ризики маніпулювання інформацією з боку ворога (с.110). Проте, в емпіричних дослідженнях, проведених автором (експертне інтерв'ю з представниками пресслужб університетів), ця проблематика взагалі не зачіпається. Вважаємо, що було б доцільно розширити спектр питань, що входили до емпіричного аналізу специфіки роботи університетських пресслужб, тими, які пов'язані з їх діяльністю в умовах гібридної війни, чи не найважливішою складовою якої є війна інформаційна.

Втім, зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження і мають більшою мірою рекомендаційний характер.

ВИСНОВОК

Дисертаційна робота Розової О.В. «Пресслужба університету як інструмент позиціонування закладу вищої освіти в інформаційному просторі» є завершеною науково-дослідною роботою, яка містить науково-обґрунтовані результати, має наукову новизну та дає перспективи подальших досліджень.

Подана до захисту дисертаційна робота за своїм змістом відповідає спеціальності 054 – Соціологія і вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а саме пунктам 6, 7, 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. №44, а здобувач Розова Олена Володимирівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 054 – Соціологія.

Офіційний опонент:

доцент кафедри міжнародного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, к.соц.н., доцент

Ірина ПІДКУРКОВА

Вчений секретар Національного
юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Людмила ЛЕЙБА

13.08.2024